

СЕКЦІЯ 2 ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВО

УДК 81'373.612.2:82-1Укр.03
DOI <https://doi.org/10.32999/ksu2663-3426/2019-2-14>

МЕТАФОРИЧНІСТЬ ПОЕТИЧНОГО ТЕКСТУ ЛЕСІ УКРАЇНКИ: ПЕРЕКЛАДОЗНАВЧИЙ ВИМІР

Голі-Оглу Тамара Войцехівна,
кандидат філологічних наук, доцент,
завідувач кафедри української мови та слов'янської філології
ДВНЗ «Приазовський державний технічний університет»
goli.oglu.t.v@gmail.com
orcid.org/0000-0002-7474-2563

Абушек Марія Олександрівна,
магістрант кафедри української мови та слов'янської філології
ДВНЗ «Приазовський державний технічний університет»
abushek1996@gmail.com
orcid.org/0000-0003-0600-1146

У статті розглянуто типологію поетичної метафори Лесі Українки в поемі «Віла-посестра», досліджено мотивованість застосування в перекладі російською мовою М. Комісаровою різних прийомів перекладу метафоричних сполук. Подано огляд останніх українських і зарубіжних досліджень перекладної спадщини Лесі Українки, її погляди на сутність перекладацької діяльності, механізм іншомовної трансформації поетичного тексту, функціональний статус поетичного перекладу.

Жанрова специфіка поетичного тексту зумовлює використання автором різних мовних засобів вираження (тропів), серед яких метафора є найчастотнішим і найефективнішим засобом, адже саме поетичний текст передбачає здійснення естетичного та емоційного маніпулятивного впливу на читача, формування його естетичних смаків і вподобань, індивідуального емоційного фону, тому активність використання розгорнутої метафори є значною.

Метою наукового дослідження є аналіз метафоричного складника тропоїстики Лесі Українки в перекладознавчому вимірі, зокрема з'ясування рівня трансформаційності перекладу метафоричних одиниць у поемі «Віла-посестра».

У науковій розвідці проаналізовано різні типи метафоричних перетворень у процесі перекладу, зокрема збереження метафори, деметафоризацію, реметафоризацію, трансметафоризацію, що є невід'ємною частиною поетичного перекладу. Автори статті подають детальний аналіз застосованих перекладачем поемі Лесі Українки «Віла-посестра» метафоричних трансформацій. Зокрема, встановлено, що в зазначеному творі переважає прийом збереження фразеологізованої метафори фольклорного походження з притаманними їй тавтологічними повторами та евфемізацією табуованих семантичних компонентів. Під час перекладу оригінальної авторської метафори Лесі Українки М. Комісарова використовує повний арсенал прийомів передачі метафори – збереження, деметафоризацію, реметафоризацію, трансметафоризацію, що зумовлює адекватність здійсненого поетичного перекладу, а також функціональну тотожність вихідного тексту й тексту перекладу. Заслуговує на увагу спостереження автора стосовно використання в поемі характерного для фольклорних текстів стилістичного прийому градації – розташування кількох метафор у порядку поступового нагнітання задля підвищення їх емоційно-смысловий значущості, що також супроводжується фольклорними повторами й тавтологією.

Описується специфіка використання в перекладацькій діяльності прийомів деметафоризації, реметафоризації і трансметафоризації, що застосовуються, коли асоціативні зв'язки спираються не на універсальні уявлення про навколишню дійсність, а на культурно марковані моделі світосприйняття, що фіксуються лише в межах певної національної картини світу. У такому разі перекладач має здійснити під час перекладу накладання двох різних асоціативних моделей, що мають національно-культурне маркування, і знайти їх точки перетину; вони й будуть контекстуальними лексичними відповідниками. Така методика пошуку контекстуального культурного аналога-метафори, залежно від застосованої метафоричної трансформації, передбачає виникнення численних варіантів супровідних формальних і семантичних деформацій.

Ключові слова: фольклорна метафора, фразеологізована метафора, метафорична трансформація, збереження метафори, реметафоризація, деметафоризація, трансметафоризація.

METAPHORIC POETIC TEXT BY LESYA UKRAINKA: TRANSLATION ASPECT**Goli-Oglu Tamara Voitsekhivna,**Candidate of Philological Sciences, Associate Professor,
Head of the Department of Ukrainian language and Slavic Philology
*Pryazovskij State Technical University*goli.oglu.t.v@gmail.com
orcid.org/0000-0002-7474-2563**Abushek Maria Oleksandrivna,**Magister of the Department of Ukrainian language and Slavic Philology
*Pryazovskij State Technical University*abushek1996@gmail.com
orcid.org/0000-0003-0600-1146

The article is devoted to the analysis of the typology of poetic metaphor in the poem "Vila-posestra" by Lesya Ukrainka. The author investigates the motivation of using various ways of metaphor transformations withing the translation of the poem into Russian made by M. Komissarova. A review of the latest Ukrainian and foreign studies devoted to the legacy of Lesya Ukrainka's works' translation, her views on the essence of translation as well as the mechanism of poetic texts transformations and the functional status of poetic translation are presented in the article.

The genre specificity of the poetic text determines the wide use of different language means of expressiveness (tropes), among which metaphor is the most frequent and effective one, as it is the poetic text that provides an aesthetic and emotional influence on the readers, the formation of their aesthetic tastes and preferences as well as the individual emotional background. That's why extended metaphor is made wide use in poetry.

The purpose of the article is to analyze the metaphorical component of Lesya Ukrainka's tropoistiki in the translation aspect, in particular to research the level of metaphor transformations in the translation of the poem "Vila-posestra" by Lesya Ukrainka.

The presented research is devoted to the analysis of different types of metaphorical transformations in the process of translation, in particular the preservation of metaphorization, demetaphorization, remetaphorization, transmetaphorization, which are considered to be an integral part of poetic translation are analyzed in the article. The author analyzes in detail the metaphorical transformations used in Russian translation of L. Ukrainka's "Vila-posestra". It has been found out that the method of preserving the phraseological metaphor of a folklore origin with its inherent tautological repetitions and the euphemization of the taboo semantic components prevails in the translation of the poem. When translating the original L. Ukrainka's metaphor, M. Komissarova uses all possible techniques of metaphor transference, namely preservation, demetaphorization, remetaphorization, transmetaphorization, which determines the adequacy of the poetic translation, as well as the functional identity of the original text and the translation text.

Particular attention in the article is paid to the gradation, the use of an ascending series of metaphors accompanied by folklore repetitions and tautology to increase their emotional and semantic significance. That is a special stylistic device characterizing folklore texts

There has been described the specific character of the use of demetaphorization, remetaphorization and transmetaphorization translation techniques, which are employed when associative links are not based on universal concepts of the reality, but on culturally marked models of world perception, which are fixed within a certain national worldview. In that case a translator has to compare two associative models that have different national and cultural markers and find out the area of their intersection; it will constitute contextual lexical equivalents. Depending on the transformation applied in the translation of a metaphor the above mentioned method of searching for a contextual cultural analogue provides the appearance of numerous formal and semantic deformations.

Key words: folklore metaphor, phraseologized metaphor, metaphorical transformations, preservation of metaphor, demetaphorization, remetaphorization, transmetaphorization.

1. Вступ

Мова є головним і незамінним засобом фіксації результатів когнітивної діяльності національної спільноти, матеріалізацією змісту цієї діяльності, її національної специфічності й унікальності. Метафоризація мовної діяльності людини, що є невід'ємною частиною становлення мови, основою її розвитку й поступу, найактивніше представлена в художньому мовленні, зокрема й у поетичному.

На думку Є. Еткінда, «поезія є найвищою формою буття національної мови. У поетичній творчості з найбільшою повнотою й концентрованістю виражається дух народу – своєрідність його історичного та культурного розвитку, його психічного ладу. Зрозуміти позицію іншого народу – значить досягнути інший національний характер, емоційний світ іншої культури» (Еткінд, 1963: 3). Важко не погодитися із цим твердженням, проте в

такому разі постає питання про виділення в системі координат національної мови окремої мікросистеми – поетичної мови, наявність якої під впливом естетики футуризму у 10-ті – 20-ті рр. ХХ ст. обстоювали члени наукового об'єднання ОПОЯЗ (рос. Общество изучения поэтического языка), тобто представники «російського формалізму» – Л. Якубінський (див.: Почепцов, 1998: 127–135), Є. Поліванов (див.: Почепцов, 1998: 127–135), певною мірою О. Брик, Р. Якобсон (Якобсон, 1972), Б. Ейхенбаум (Эйхенбаум, 1922: 8–20) та ін.

Зважаючи на дискусійність питання, мова поезії й зараз залишається об'єктом наукових студій, зокрема її увиразнювальні мовні засоби, тропоїстика, ритмічна організація поетичного твору, римування тощо. Якщо лінгвістичний бік поетичного твору є досить вивченим, студіювання проблем поетичного перекладу потребує додаткової конкретизації, вони ще мають стати предметом детальних і всебічних наукових пошуків.

Осмислення перекладу як наукової проблеми в українській літературній і мовознавчій критиці ХІХ – початку ХХ ст. засвідчує важливе значення перекладознавчої думки в розвитку літературознавства, мовознавства, у результаті чого поглиблювалося розуміння завдань і перспектив літературного поступу загалом та індивідуальної творчості митця зокрема.

Творчий спадок української поетеси, прозаїка й драматурга Лесі Українки перебуває в центрі уваги вітчизняних мовознавців і літературознавців. Окрім того, її багатогранна спадщина досліджується й аналізується представниками західноєвропейської наукової спільноти, зокрема в 1982 р. Ю. Бойко-Блохін організував у Мюнхені наукову конференцію стосовно дослідження творчості Лесі Українки, результати якої опубліковані в збірці наукових праць «Lesja Ukrainka und europäische Literatur». На сторінках видання відведено належне місце дослідженням славістів: Г. Глясла, Ю. Бойка-Блохіна, І. Качуровського, Ф. Шольца, Е. Веделя, М. Неврлі, Г. Роте, А. Кіпа, Й. Гак та ін. (Lesja Ukrainka und die europäische Literatur, 1994). Проте в зазначених студіях розглянуто поетичні й драматичні твори Лесі Українки в літературознавчому вимірі. Натомість у сучасній науці відсутні системні дослідження особливостей індивідуального стилю поетеси, а також трансформаційні можливості перекладу поезій і драм Лесі Українки, особливості передачі елементів її тропоїстичної системи засобами іншої мови, зокрема російської.

В історії української перекладознавчої думки новий рівень осмислення проблем художнього перекладу пов'язується з літературознавчими поглядами, перекладацькою та оригінальною діяльністю Лесі Українки, яка, зокрема, «художній переклад розглядає в контексті особливостей національного літературного розвитку кінця ХІХ – початку ХХ ст. насамперед у зв'язку з проблемою пошуку нових художньо-естетичних форм і їх трансформації на рідному ґрунті (це, зокрема, промовисто засвідчує масштабна перекладацька програма Лесі Українки, підготовлена для проекту «Плеяди» з метою створення «Бібліотеки світової літератури»)» (Тетеріна, 2014: 3).

Загальновідомо, що твори Лесі Українки перекладено слов'янськими, романськими, германськими мовами. Проте Леся Українка й сама була вправним перекладачем. Художній переклад – явище поліфункціональне, проте для Лесі Українки найважливішим були дві його функції: функція впливу на почуття, на переконання (маніпулятивна), що спрямована на самоідентифікацію українського читачького загалу, та функція розвитку мови перекладу за рахунок її внутрішніх потенцій і безпосередніх запозичень.

Нині в теорії та практиці художнього перекладу співіснують дві тенденції: перша виявляється в намаганні якомога точніше відтворити оригінал, зберігаючи всі особливості його формальної організації; друга полягає у збереженні духу оригіналу, його загального емоційного й естетичного впливу на читача (Бублейник, 2001).

Л. Бублейник свого часу студіювала питання адекватності перекладів поетичних творів Лесі Українки й дійшла висновку, що «іноді переклад вимагає уваги до буквального значення, на якому базується метафора, тому що вихідні лексико-семантичні варіанти однокореневих відповідників в обох мовах можуть суттєво різнитися, і неврахування цього в перекладі затемнює змістові основи поетичного образу» (Бублейник, 2001: 125). Так, із цього погляду переклад із «Досвітніх огнів» (*Вставай, хто живий, в кого думка повстала!*) слово *думка* перекладається В. Звягінцевою рос. *дума* (*Вставайте, живые, в ком дума восстала!*); такий переклад Л. Бублейник вважає не зовсім вдалим, адже «у Лесі Українки образ повсталого думки символізує свідомість, яка пробуджується для боротьби, а вжите в перекладі рос. *дума* – більш вузьке, конкретне за значенням, сино-

німізується зі словами рос. *размышление, раздумье* (Бублейник, 2001: 125).

Метою наукового дослідження є аналіз метафоричного складника тропоїстики Лесі Українки в перекладознавчому вимірі, зокрема з'ясування рівня трансформаційності перекладу метафоричних одиниць у поемі «Віла-посестра».

2. Збереження метафори під час перекладу російською мовою поеми Лесі Українки «Віла-посестра»

Як свідчить перекладацька практика, переклад метафоричних сполук може супроводжуватися різними видами міжмовних трансформацій. Насамперед маємо уточнити визначення поняття «метафора» та його тлумачення в лінгвістиці й перекладознавстві. Аксиомою є той факт, що метафорою називають перенесення найменування з одного предмета, явища на інший за подібністю, схожістю. Для перекладознавчих студій важливою є наявність у визначенні національно-культурологічного компонента, тому доцільно та правомірно сформулювати іншу дефініцію: метафора є розумінням однієї концептосфери в термінах іншої концептосфери (оригінальної й реципієнтської). У професійній практичній діяльності перекладач повсякчас стикається з можливими трьома основними перетвореннями метафоричних одиниць: 1) **деметафоризацією** (укр. *прийшли кораблі* – рос. *появились*); 2) **реметафоризацією** (укр. *склалась пісня* – рос. *родилась песня*); 3) **трансметафоризацією** (укр. *дівчина цвіла* – рос. *щеки горели*).

Жанрові особливості поетичного тексту зумовлюють використання автором різних засобів увиразнення (тропів), серед яких метафора є найуживанішим і найефективнішим засобом, оскільки саме поетичний текст має на меті естетичний та емоційний маніпулятивний вплив на читача, тому частотність використання метафоричних сполук є значною.

У перекладі поеми Лесі Українки «Віла-посестра» М. Комісаровою найчастотнішим є прийом збереження метафори. Збереження метафори, адекватне її відтворення засобами мови перекладу є досить складним і багатограним процесом для перекладача, адже будь-яка метафорична сполука виникає на підґрунті асоціативних зв'язків між лексичними одиницями в мові оригіналу. Саме тому проблема перекладу метафори є не стільки лексичною, а більше культурологічною, світоглядною.

У перекладі поеми фіксуємо численні випадки абсолютного **збереження розгорнутих метафор** Лесі Українки: укр. *не хочять зганьбити ясну зброю* (Українка, 1986: 334) – рос. *не хотят оружия позорить* (Українка, 1968: 410) (збереження метафори супроводжується опущенням лексично надмірного елемента укр. *ясну*); укр. *Гей ти, коню, ти, маро крилата!* (Українка, 1986: 335) – рос. *Ой ты, конь, крылатое виденье!* (Українка, 1968: 411) (метафора під час перекладу зберігається, однак вилучається лексично надмірний елемент – фольклорний повтор особового займенника укр. *ти*); укр. *темну ніч пройма вогненным зором* (Українка, 1986: 336) – рос. *темень огненным пронзает взором* (Українка, 1968: 412) (розгорнута книжна метафора старослов'янського походження супроводжується граматичною заміною укр. *темна ніч* – рос. *темень*); укр. *Десь про мене тут і смерть забула* (Українка, 1986: 337) – рос. *Верно, обо мне и смерть забыла* (Українка, 1968: 413) (фольклорна метафора супроводжується внесенням вставного компонента рос. *верно*, що можемо інтерпретувати як лексико-семантичну заміну, адже певною мірою трансформується модальність речення під час перекладу) тощо.

Переважну частку, за нашими спостереженнями, серед випадків збереження метафори в російському перекладі поеми Лесі Українки «Віла-посестра» посідають випадки відсутності метафоричної деформації під час передачу засобами російської мови української фразеологізованої метафори: укр. *«Скарай, боже, тебе, віло біла, що зламала ти братерське слово...»* (Українка, 1986: 334) – рос. *«Пусть тебя господь накажет, вила, Братское порушила ты слово...»* (Українка, 1968: 410)]; укр. *«Потьмарився віщий розум з туги, і померк урочий погляд з горя...»* (Українка, 1986: 335) – рос. *«Помутился с горя вещий разум, И померк в печали взгляд волшебный...»* (Українка, 1968: 411) – фразеологізовані метафори книжного (літературного) походження повністю збережено під час перекладу (семантично і структурно).

За нашими спостереженнями, саме фольклорна фразеологізована метафора, яку часто в неоромантичній поемі використовує Леся Українка, зберігається в перекладі без будь-яких семантичних і структурних деформацій: укр. *«Ой ти, коню, ти, проклята зрадо! Хоч би я могла тебе убити, все б мені на серці легше стало!..»* (Українка, 1986: 335) – рос. *«Ой ты, конь, изменник ты проклятый!»*

Если бы тебя убить могла я, Все бы мне на сердце легче стало!..» (Українка, 1968: 411); укр. «Мовчки віла огиря сідлає, а на серці мов гадюка в'ється...» (Українка, 1986: 335) – рос. «Молча вила тут коня седлает, а в груди змея как будто вьется...» (Українка, 1968: 412); «Облилося кров'ю серце вілі...» (Українка, 1986: 337) – рос. «Облилось тут кровью сердце вилы» (Українка, 1968: 413); укр. «Вже мені сириця тіло з'їла, а залізо кості перегризло, а темниця очі помутила, горде серце висушив той сором, що зламав я сам почесну зброю і живим до рук дістався туркам» (Українка, 1986: 337) – рос. «Тело мне ремнями переело, И железо кости перегрызло, И темница очи помутила, Горький стыд повысушил мне сердце, Что сломал я славное оружие, не мила и жизнь теперь мне стала Ни в темнице, ни на вольной воле!» (Українка, 1968: 414) – у представленому уривку використовується характерний для фольклорних текстів стилістичний прийом градації – розташування кількох метафор у порядку поступового нагнітання задля підвищення їх емоційно-сислової значущості, що супроводжується фольклорними повторами й тавтологією (рос. *вольная воля, темная темница*) тощо.

Серед фольклорних метафор у тексті поеми Лесі Українки «Віла-посестра», що під час перекладу російською мовою не зазнали жодних лексичних чи стилістичних деформацій, маємо виокремити метафоричні сполуки-фраземи евфемістичного походження, творення яких в українській мові зумовлене давнім табуванням поняття «смерть» і мовним табу на вживання відповідної лексичної одиниці: укр. «Де вони поділи побратима? Чи живий він, чи **пішов до бога?**» (Українка, 1986: 335) – рос. «И куда девали побратима? Жив ли он **иль душу отдал богу?**» (Українка, 1968: 411); укр. «Ой спасибі, шпарку прорубала, хоч побачу промінь у темниці, поки **бог до себе прийме душу**» (Українка, 1986: 337) – рос. «Вот спасибо – щелку прорубила, Хоть увижу светлый луч в темнице, **Бог мою еще не принял душу**» (Українка, 1968: 413) – збереження фольклорної евфемізованої метафоричної сполуки фольклорного походження із семантикою «смерть» супроводжується застосуванням перекладацького прийому антонімічного перекладу: стверджувальна конструкція передається заперечною синтаксичною конструкцією без лексико-семантичної трансформації. Подібні комунікативні табу зумовлені насамперед ста-

родавньою магічною практикою всіх слов'ян, вірою в те, що вимовлене за певних обставин слово може зреалізуватися, стати небажаною реальністю (Бацевич, 2007).

3. Використання різних видів метафоричних трансформацій під час перекладу поеми Лесі Українки «Віла-посестра» російською мовою

Деметафоризація, реметафоризація і трансметафоризація в поетичному тексті під час перекладу виникають тоді, коли асоціативні зв'язки спираються не на універсальні (загальноприйнятні) уявлення про світ, а на культурно марковані моделі світосприйняття, що притаманні лише певній національній картині світу. У такому разі перекладач має здійснити під час перекладу накладання двох різних асоціативних моделей, що мають національно-культурне маркування, і знайти точки перетину, що й будуть контекстуальними лексичними відповідниками. При цьому в перекладі, залежно від застосованої метафоричної трансформації, виникають різні варіанти формальних і семантичних деформацій.

У разі **деметафоризації** метафоризованість мовної одиниці «розмивається» або зникає повністю, натомість відповідник набуває статусу вільного словосполучення. Так, у російськомовному перекладі поеми Лесі Українки «Віла-посестра» фіксуємо такі випадки деметафоризації: укр. «... **та й убився так глибоко в серце, Що порвав би два життя одразу**» (Українка, 1986: 339) – рос. «... **и вонзила так глубоко в сердце, Что сразил бы он две жизни сразу**» (Українка, 1968: 416) – у перекладі розгорнуті метафоричні сполуки передано вільними словосполученнями книжного ужитку, тому деметафоризація супроводжується стилістичною трансформацією.

Сутність **реметафоризації** полягає в деформації форми і змісту мовної одиниці за моделлю: вільне словосполучення (неметафора) → метафора (поетизм). М. Комісарова під час перекладу російською мовою поеми Лесі Українки «Віла-посестра» лише один раз вдалася до такої метафоричної трансформації: укр. «Через тебе побратим **загинув**, поможи ж мені знайти хоч трупа!» (Українка, 1986: 335) – рос. «**Загубил ты душу побратима, Помоги же отыскать мне тело!**» (Українка, 1968: 411) – загальноновживане, стилістично нейтральне дієслово укр. *загинути* замінено в перекладі на метафоричну сполуку фольклорного походження рос. *загубить душу*, що спровокувало емпатизацію, експресивно підсиливши текст перекладу.

Трансметафоризація реалізується в синонімічній заміні донорської зони метафоризованої сполуки на іншокультурний фрагмент. Це найскладніший для втілення варіант метафоричної трансформації, оскільки перекладач має або вийти із зони комфорту власної національної культури і світосприйняття й перейти в поле іншої, менш знайомої культури і світобачення, або, навпаки, наблизити незнайому, «не-свою» культуру й менталітет до національно-культурних стереотипів власного народу. Можливий також третій варіант, коли мовно-культурні простори текстів оригіналу та перекладу є однаково «чужими» для перекладача, тоді завдання здійснення адекватного перекладу ускладнюється ще більше через необхідність подолання перекладачем двох національних систем стереотипів і тимчасової відмови від власного культурно-когнітивного досвіду. Саме тому в практичній перекладацькій діяльності такі ситуації фіксуються вкрай нечасто.

У російському перекладі поеми Лесі Українки «Віла-посестра» М. Комісаровою фіксуємо поодинокі випадки трансметафоризації: укр. «*Але віла при житті зосталась, тільки серце кров'ю обкипіло*» (Українка, 1986: 339) – рос. «*Но осталась жить посестра вила, Только сердце обагрилось кровью*» (Українка, 1968: 416) – в оригіналі в основі метафори перенесення значення за способом дії, а в перекладі – за кольоровими характеристиками і ступенем інтенсивності; укр. «*Туга давить, серцю тісно в грудях*» (Українка, 1986: 339) – рос. «*Горе давит! Сердцу стало тесно!*» (Українка, 1968: 416) – донорський центр метафори укр. *туга* замінено на контекстуальний синонім рос. *горе* в перекладі; окрім того, трансметафоризація в зазначеному випадку супроводжується синтаксичною і стилістичною трансформацією – зміною типу речення (складне безсполучникове речення передається в перекладі двома простими реченнями) і збільшенням рівня емоційності, тобто емпатизацією (застосовується емотивна емфаза), що є потужним способом прагматичної адаптації під час перекладу.

Трансметафоризація завжди зумовлює зміну прагматичного впливу на реципієнта перекладу, тому має значний маніпулятивний потенціал: укр. «*Гинь ти, зброє, коли гине щирість!..*» (Українка, 1986: 334) – рос. «*Сгинь, оружье, если гибнет верность!*» (Українка, 1968: 411) – лексичні центри метафори в тексті оригіналу й тексті перекладу

укр. *щирість* і рос. *верность* не є повними лексичними відповідниками, проте можуть сприйматися як контекстуальні відповідники, що можемо інтерпретувати як випадок трансметафоризації; укр. «*Чи живий він, чи пішов до бога?*» (Українка, 1986: 335) – рос. «*Жив ли он иль душу отдал богу?*» (Українка, 1968: 411) – фразеологізована фольклорна метафора під час перекладу російською мовою піддана трансметафоризації.

4. Висновки

Передача метафоричних одиниць поетичного тексту засобами іншої, зокрема російської, мови є досить складним і багаторівневим процесом через розгалуженість і національну самобутність асоціативних зв'язків, що є підґрунтям метафоризаційного процесу. Саме тому проблема перекладу метафори не є суто перекладознавчою, а відбивається в культурологічній і світоглядній площинах. У російському перекладі М. Комісаровою поеми Лесі Українки «Віла-посестра» переважають випадки збереження фольклорної фразеологізованої метафори з притаманними їй тавтологічними повторами та евфемізацією табуйованих семантичних елементів (смерть, хвороба тощо). Під час перекладу оригінальної авторської метафори Лесі Українки перекладачка використовує весь арсенал прийомів передачі метафори – збереження, деме-тафоризацію, реметафоризацію, трансметафоризацію, що й забезпечує адекватність і функціонально-естетичну відповідність поетичного перекладу.

Проблема перекладу метафори є багатогранною і складною й не вичерпується одним перекладознавчим аспектом, тому перспективними, на наш погляд, буде подальші студіювання прагматичної адаптації метафоризованого поетичного тексту, аналіз доречності прийомів такої адаптації стосовно різних поетичних стилів і мов.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Арутюнова Н.Д. Теория метафоры. Москва : Астрель, 1992. С. 5–59.
2. Арутюнова Н.Д. Язык и мир человека. Москва, 1999. 356 с.
3. Бацевич Ф.С. Словник термінів міжкультурної комунікації. Київ : Довіра, 2007. 205 с.
4. Блэк М. Метафора. *Теория метафоры* : сборник. Москва : Прогресс, 1990. С. 153–172.
5. Бублейник Л.В. Співвідношення в компонентному складі метафор у російських перекладах лірики Лесі Українки. *Збірник тез та повідомлень наук.-методичної конференції, присвяченої 120-річчю від дня народження Лесі Українки*. Луцьк, 2001. С. 34–36.

6. Гальперин И.Г. Текст как объект лингвистического исследования. Москва, 1981. 257 с.
7. Горбач А.-Г. Німецькі славісти перекладають творчість Лесі Українки. *Сучасність*. 1996. № 3–4.
8. Кривець Н. З історії українсько-німецьких зв'язків у XIX – на початку XX ст. *Міжнародні зв'язки України: наукові пошуки і знахідки* : міжвідомчий збірник наукових праць. Київ : Ін-т історії України НАН України, 2014. С. 67–84.
9. Крысин Л.К. Эвфемизмы в современной русской речи. *Русистика*. Берлин, 1994. № 1-2. С. 28–49.
10. Почепцов Г.Г. История русской семиотики до и после 1917 года. Москва : Лабиринт, 1998. 336 с.
11. Складаревская Г.Н. Метафора в системе языка. Санкт-Петербург : Наука, 1993. 150 с.
12. Тетерина О.Б. Переклад як наукова проблема в українській літературно-критичній думці XIX – початку XX ст. (компаративний дискурс) : автореф. дис. ... канд. філол. наук. Київ, 2014. 20 с.
13. Череди́ченко І. Нариси з загальної стилістики сучасної української мови. Київ, 1969. 490 с.
14. Українка Л. Стихотворения. Поэмы. Драмы / перевод с украинского. *Библиотека всемирной литературы*. Москва : Художественная литература, 1968. Серия 3. Том 157. 702 с.
15. Українка Леся. Поетичні твори. Драматичні твори. *Твори : у 2 т.* Київ : Наукова думка, 1986. Т. 1. 608 с.
16. Эйхенбаум Б. Мелодика русского лирического стиха. Петербург : ОПОЯЗ, 1922. 200 с.
17. Эткинд Е. Поэзия и перевод. Москва-Ленинград : Советский писатель, 1963. 346 с.
18. Якобсон Р. К вопросу о зрительных и слуховых знаках. *Семиотика и искусствометрия*. Москва, 1972. 236 с.
19. Lesja Ukrainka und die europäische Literatur. [Herausgegeben von Jurij Bojko-Blochyn, Hans Rothe und Friedrich Scholz]. Köln, Weimar und Wien : Böhlau, 1994. 249 p.
20. *120th anniversary of the birth of Lesya Ukrainka*. Lucj, p. 34-36.
6. Galperin I. G. (1981) Tekst kak obyekt lingvisticheskogo issledovaniya. [Text as an object of linguistic research]. Moskva, 257 p.
7. Ghorbach A.-Gh. (1996) Nimets'ki slavisty perekladayut' tvorchist' Lesi Ukrayinky. [German Slavacists translate the works of Lesya Ukrainka]. *Suchasnist'*. [Modernity]. № 3, 4.
8. Kryvecj N. (2014) Z istoriji ukrajinsjko-nimecjkjkh zv'jazkiv u XIX – na pochatku XX st. [From the history of Ukrainian-German ties in the XIX – early XX centuries]. *Mizhnarodni zv'jazky Ukrajinjy: naukovj poshuky i znakhidky : mizhvidomchjy zb. nauk. Pracj*. [International relations of Ukraine: scientific searches and findings: interdepartmental community : sciences works]. Kyjiv : In-t istoriji Ukrajinjy NAN Ukrajinjy. P. 67–84.
9. Krysin L. K. (1993) Evfemizmy v sovremennoj russkoy rechi. [Euphemisms in modern Russian language]. *Rusistika*. [Russian Studies]. Berlin. № 1-2.
10. Pocheptsov G.G. (1998) Istoriya russkoy semiotiki do i posle 1917 goda. [The history of Russian semiotics before and after 1917]. Moskva: Labirint, 336 p.
11. Sklyarevskaya G. N. (1993) Metafora v sisteme yazyka. [Metaphor in the language system]. Sankt-Peterburg: Nauka, 150 p.
12. Teterina O. B. (2014) Pereklad jak naukova problema v ukrajinsjkij literaturno-krytychnij dumci XIX – pochatku XX st. (komparatyvnij dyskurs) [Translation as a scientific problem in the Ukrainian literary critique of the XIX - early XX centuries. (comparative discourse)] : avtoref. dys. ... kand. filol. nauk. Kyjiv, 20 p.
13. Cherednychenko I. (1969) Narisy z zaghaljnoji stylistyky suchasnoji ukrajinsjkoji movy. [Essays on the general stylistics of contemporary Ukrainian language]. Kyjiv, 490 p.
14. Ukrainka L. (1968) Stikhotvoreniya. Poemy. Dramy. [Poems. Poems. Dramas]. Perevod s ukrainskogo. *Biiblioteka vsemirnoj literatury. Seriya tretia. Tom 157*. [Library of world literature. Series Three. Volume 157]. Moskva: Khudozhestvennaya literature, 702 p.
15. Ukrajinka L. (1986). Poetychni tvory. Dramatychni tvory. [Poetry. Dramatic works]. *Tvory. U 2 t.* [Works: At 2 t.]. Kyjiv: Naukova dumka. T.1. 608 p.
16. Eykhenbaum B. (1922) Melodika russkogo liricheskogo stikha. [The melody of the Russian lyric verse]. Peterburg: OPOYAZ, 200 p.
17. Etkind E. (1963) Poeziya i perevod. [Poetry and translation]. Moskva-Leningrad: Sovetskiy pisatel, 346 p.
18. Jakobson R. (1972) K voprosu o zritel'nykh i slukhovykh znakakh. [To the question of visual and auditory signs]. *Semiotika i iskusstvometriya*. [Semiotics and artmetry]. Moskva, 236 p.
19. Lesja Ukrainka und die europäische Literatur (1994). [Lesya Ukrainka and European literature]. Köln, Weimar und Wien, 249 p.

REFERENCES:

1. Arutyunova N. D. (1992) Teoriya metafory [Metaphor theory]. Moskva. Astrel. P. 5–59.
2. Arutyunova N. D. (1999) Yazyk i mir cheloveka. [Language and human world]. Moskva, 356 p.
3. Vacevych F.S. (2007) Slovyk terminiv mizhkuljturnoji komunikaciji. [Glossary of Terms of Intercultural Communication]. Kyjiv: Dovira, 205 p.
4. Blek M. (1990) Metafora. [Metaphor]. *Teoriya metafory*. [Theory of metaphor]. Moskva: Progress. P. 153–172.
5. Bublejnyk L. V. (2001) Spivvidnoshennja v komponentnomu skladi metafor u rosijjsjkjkh perekladakh liryky Lesi Ukrajinky. [Value in the component composition of metaphors in Russian translations of Lesya Ukrainka lyrics]. *Zbirnyk tez ta povidomlen' nauk.-metodychnoji konferentsiji, prysvyachenij 120-richchju vid dnya narodzhennja Lesi Ukrayinky*. [Collection of abstracts and reports of science-methodical conference devoted to the

*Стаття надійшла до редакції 26.07.2019.
The article was received 26 July 2019*